

застосовуються в зазначених вище законах, бачимо певне перехрещення цих понять, при цьому одне й те ж саме військове майно, яке одночасно зазначається й в переліку військового майна й в переліку виробів військового призначення має різні назви, а отже застосована законодавцем термінологія потребує певної уніфікації.

Отже, військове майно є (1) державним майном, тобто перебуває у державній власності, що (2) закріплене за військовими частинами, закладами, установами та організаціями Збройних Сил України. В чинному законодавстві дещо перехрещуються між собою поняття «військове майно» та «вироби військового призначення», при цьому при визначенні вказаних термінів знаходимо суперечність в термінології при позначенні по суті одного й того ж військового майна, що не сприяє ефективності правового регулювання, а тому постає необхідність у законодавчому узгодженні термінології. Окрім того, розгляд поняття військового майна повинен здійснюватись у тісному зв'язку із такими категоріями та інститутами цивільного права як об'єкти цивільних прав та їх види, майно, річ, майновий комплекс, за для можливості виявлення спільних та відмінних рис, його особливостей, місця в цивільному праві, виявлення недоліків (суперечностей) у правовому регулюванні, та вироблення рекомендацій з їх усунення, з метою найбільш ефективного правового регулювання відносин, пов'язаних з військовим майном, а тому усунення термінологічних суперечностей шляхом внесення відповідних змін до законодавства повинно бути одним із перших кроків до досягнення вказаної ефективності.

Список бібліографічних посилань:

1. Бойченко Е. Г. Правове регулювання господарської діяльності військових частин Збройних Сил України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Одеса, 2015. 20 с.

2. Страницы Харьковской цивилистики: в 3 ч. Ч. 3: Доктора Харьковской цивилистической школы/под общ. ред. И. В. Венедиктовой и С. Н. Бервено. Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2010. 360 с.

3. Про правовий режим майна у Збройних Силах України: закон України від 21.09.1999 № 1075-XIV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1075-14>.

4. Про державний контроль за міжнародними передачами товарів військового призначення та подвійного використання: закон України від 20.02.2003 № 549-IV // База даних «Законодавство України»/Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-15>.

5. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб./за ред. В.С. Щербини. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 528 с.

Одержано 14.04.2017

УДК 347.3

Марина Ігорівна Козирєва,

аспірантка Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВА НА ОДЕРЖАННЯ ЧАСТИНИ АКТИВІВ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

В Україні право на отримання частини майна, що залишається після розрахунків з усіма кредиторами при ліквідації господарського товариства є одним із основних прав його учасника, хоча виникає воно лише з настанням певних юридичних фактів та після

виконання усіх вимог кредиторів. Закріплення вказаного права в нормативно-правових актах України на жаль не дає вичерпної відповіді на питання про його правову природу, порядок здійснення, захисту та низку інших, які є істотними для осіб, що ним наділяються. Відповідно ні законодавство, ні наукова спільнота не дають з цього приводу вичерпної відповіді. Не можемо ми її знайти і в роз'ясненнях вищих судових інстанцій.

В юридичній літературі обстоюється позиція, що право на одержання частини майна при ліквідації господарського товариства є гарантією отримання учасниками майна розміщеного в статутному (складеному) капіталі товариства. Проте давайте зважимо на тенденції розвитку корпоративного законодавства. Відповідно до ст. 116 ЦК України та ст. 10 Закону України «Про господарські товариства» серед переліку прав учасників господарських товариств таке право відсутнє. Вказані нормативні акти містять правило, що учасники господарського товариства можуть також мати інші права, встановлені установчим документом товариства та законом. Натомість ст. 167 ГК України вже прямо визнає існування права на отримання активів у разі ліквідації організації відповідно до закону.

Врахування вказаних норм ставить перед нами більше питань, ніж дає на них відповідей. Так, якщо визнати, що учасник (акціонер) має право на одержання частини активів при ліквідації товариства, то такому праву має кореспондувати обов'язок товариства (його правонаступника) забезпечити виконання вимог такої особи.

Законодавство України щодо припинення діяльності юридичних осіб за забезпечення, у зв'язку з цим, вимог кредиторів, до яких ним віднесено і учасників (акціонерів) товариств передбачає два основні випадки. Перше – припинення платоспроможної юридичної особи. Друге – припинення неплатоспроможної юридичної особи. І якщо у першому випадку можна говорити, що у учасників (акціонерів) є ймовірність отримати «еквівалент» своїх часток (акцій), то у другому – її майже не має. Це перше питання.

В більшості випадків корпорації припиняють своє існування шляхом ліквідації в результаті неплатоспроможності і навряд чи вистачить майна для задоволення вимог усіх черг кредиторів, а учасники отримають свої частки. За таких умов ліквідація здійснюється у порядку, встановленому Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у зв'язку з чим виникає питання про існування такого права у учасника (акціонера).

В юридичній літературі запропоновано відносити досліджуване право до категорії потенційних [1, с. 79; 2, с. 119]. Таке твердження ґрунтується на тому, що для реалізації права на отримання коштів та майна у випадку ліквідації АТ необхідним є настання цілого ряду фактів, дотримання чи виконання низки умов: 1) прийняття рішення про ліквідацію товариства; 2) дотримання встановленої законом процедури ліквідації; 3) погашення товариством заборгованості перед усіма кредиторами; 4) наявність після розрахунків з кредиторами грошових засобів та/або майна для розподілу їх між колишніми учасниками товариства [3].

Для господарських товариств характерним є принцип пропорційності розподілу активів між учасниками у разі ліквідації, тобто кожен учасник одержує частину активів, яка пропорційна розміру його частки в статутному капіталі на час ліквідації. Зазначене положення є диспозитивним і установчими документами можуть передбачатися інші правила. Для порівняння, у Федеративній Республіці Німеччини майно товариства підлягає розподілу між членами товариства пропорційно їх паям¹. У договорі про заснування товариства

¹ § 72 Закону ФРН «Про товариства з обмеженою відповідальністю» [4, с. 28].

не може бути встановлений інший принцип розподілу. За угорським законодавством майно, яке залишається після задоволення вимог кредиторів, у першу чергу використовується для відшкодування додаткових внесків, а частина, що залишилася, ділиться між учасниками пропорційно до їх вкладів до статутного капіталу¹.

О. В. Титова вважає, що право на ліквідаційну квоту мають лише власники привілейованих акцій та учасники командитних товариств, фактично всі інші учасники товариств такого права не мають, по своїй суті дане право є абстрактним [5, с. 6]. Якщо вести мову про повноцінне право, якому неодмінно кореспондує обов'язок (в даному випадку обов'язок товариства виплачувати ліквідаційну квоту), то з даною позицією не можна погодитися, адже немає жодних гарантій, що під час ліквідації неплатоспроможного господарського товариства вистачить майна для задоволення інтересів власників привілейованих акцій та вкладників командитного товариства, у них лише є переваги над власниками простих акцій та повними учасниками. Якщо ліквідується платоспроможне господарське товариство, майна має вистачити для задоволення усіх черг передбачених ст. 112 ЦК України та ч. 1 ст. 89 Закону України «Про акціонерні товариства», де встановлено розподіл майна у разі ліквідації платоспроможного акціонерного товариства між акціонерами, закріплюючи задоволення їх вимог з п'ятої до дев'ятої черг.

Отже, право на ліквідаційну квоту існує як таке, але у більшості випадків закріплюється та регулюється лише на рівні локальних актів товариства. За загальним правилом, якщо існує право значить йому має кореспондувати обов'язок, а отже такі відносини є зобов'язальними, але законодавством не передбачено обов'язок товариства виплачувати ліквідаційну квоту учасникам. С. В. Жуков зазначає, що на сьогодні єдиного нормативно-правового акта, який регламентує порядок ліквідації юридичних осіб, в тому числі товариств, не існує [6, с. 175]. Існуючі нормативні акти недостатньо чітко та повно усувають цю прогалину.

Отже, якщо стверджувати, що право на одержання частини активів при ліквідації господарського товариства є потенційним, тобто його фактично не існує, виникає друге питання про можливість його характеристики як права секундарного.

С. С. Алексєєв вважав, що саме односторонньо зобов'язувальні правочини можуть породжувати: правомочності, які формують зобов'язальні та інші цивільні правовідносини, тобто правоутворювальні правомочності, і правомочності, які пов'язані з дією (динамікою) зобов'язальних відносин, тобто секундарні правомочності. Секундарні правомочності – це «другорядні» правові утворення, які немов надбудовуються над головним змістом зобов'язання, входять до складу суб'єктивного права особи як додаткові елементи [7, с. 58]. Вчені досить по різному трактують секундарні права, визнаючи їх прообразом права; особливою секундарною правомочністю, яка стоїть між правоздатністю і суб'єктивним правом; вказуючи на те, що вони не є суб'єктивними цивільними правами, відзначаючи, що вони пов'язані виключно із зобов'язальними правовідносинами; як юридичну можливість одностороннім волевиявленням привести до виникнення, зміни або припинення цивільного правовідношення; і навпаки стверджуючи, що вони є суб'єктивним корпоративним правом чи недозрілим суб'єктивним правом.

Таким чином, можна стверджувати, що право на одержання частини активів при ліквідації господарського товариства застосовується в корпоративних правовідносинах як право, якому не кореспондує обов'язок, що є виключенням із загальних правил.

¹ § 230 Закону Угорщини про господарські товариства 1988 р. [4, с. 62].

Фактично права на одержання частини активів при ліквідації господарського товариства учасник (акціонер) не має, ним він може скористатися лише після настання певних юридичних фактів. Звідси виникає питання про доцільність закріплення в окремих нормативних актах досліджуваного права як права, яке належить учасникам корпоративних правових зв'язків. У разі ж якщо учасники (акціонери) закріплять відповідне право статутом (засновницьким договором) товариства, його варто визнавати корпоративним правом, яке належить кожному з учасників (акціонерів), проте знову ж таки з урахуванням вимог чинного законодавства (у контексті правового становища акціонерів-власників привілейованих акцій або вкладників командитних товариств).

Список бібліографічних посилань:

1. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Украины: учебное пособие. Харьков: Эспада, 2001. 288 с.
2. Саракун І. Б. Здійснення корпоративних прав учасниками (засновниками) господарських товариств (цивільно-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2007. 214 с.
3. Луць В. В., Сивий Р. Б., Яворська О. С. Акціонерне право: навч. посіб./за заг. ред. В. В. Луця, О. Д. Крупчана. Київ: Ін Юре, 2004. 256 с.
4. Акционерное общество и товарищество с ограниченной ответственностью: сб. зару-беж. законодательства/сост., отв. ред. и авт. вступ. ст. В. А. Туманов. М.: БЕК, 1995.
5. Титова О. В. Захист майнових інтересів учасників процесу ліквідації на підприємствах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Донецьк, 2006. 19 с.
6. Жуков С. В. Правові основи здійснення процедури ліквідації підприємства. *Право і Безпека*. 2009. № 5 (32). С. 175–180. URL: <http://pb.univd.edu.ua/?controller=service&action=download&download=24152>.
7. Алексеев С. С. Односторонние сделки в механизме гражданско-правового регулирования // Свердлов. юрид. ин-т: сб. учен. тр. Свердловск, 1970. Вып. 13: Теоретические проблемы гражданского права. С. 53–63.

Одержано 19.04.2017

УДК 347.44

Микола Вікторович Криса,

*здобувач Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

**ПРЕДМЕТ ЯК ІСТОТНА УМОВА ДОГОВОРУ ПІДРЯДУ
НА ГЕОЛОГІЧНЕ ВИВЧЕННЯ НАДР ЗА ДЕРЖАВНИМ
ЗАМОВЛЕННЯМ**

При дослідженні правової природи договору підряду на геологічне вивчення надр за державним замовленням окрему увагу слід приділити саме істотним умовам, оскільки це питання завжди викликає наукову дискусію серед дослідників. Відповідно до ч. 1 ст. 837 ЦК України, за договором підряду одна сторона (підрядник) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), а замовник зобов'язується прийняти та оплатити виконану роботу. Договір підряду може укладатися на виготовлення, обробку, переробку, ремонт речі або на виконання іншої роботи з передання її результату замовникові (ч. 2 ст. 837 ЦК України). Отже, послугуючись ч. 2 ст. 837 ЦК України можна зазначити, що предметом договору підряду на геологічне